

amely tisztán s országra szólóan mond ítéletet. Magyarán: nemcsak egészségesebb, a tehetségre jobban apelláló „színészelosztás” kell, de az országos sajtónak sokkal szélesebb körű, sokkal következetesebb és személyekig ható figyelme. Az, hogy a színészi munka értékét ne csak helyi, hanem egyetemes mércével is mérjék; s mérjék is, ne csak mint az alkalmanként olvasható vidéki beszámolók többsége, fél kényszerrel, fél jó szándékkal méregessék. Apró, természetes igazságok kellenek — olyanok, mint amelyeneket a fiatal rendező mondott. De felelős helyen mondták, de messzehangzóak. Fogódzóként, tényként biztosan elfogadható — igazságok.

AKÁ CZ LÁSZLÓ

MŰVÉSZEK A TISZA PARTJÁN

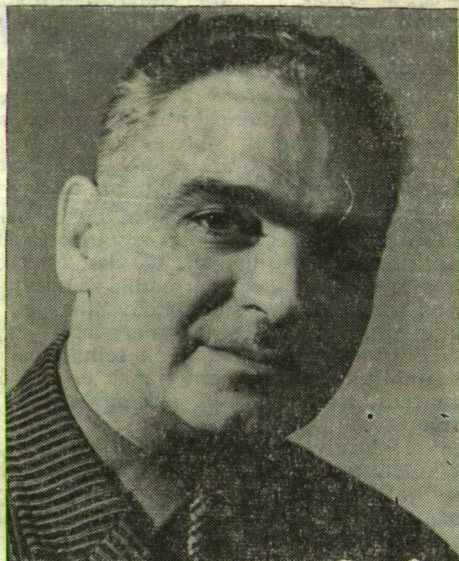
FONTOS SÁNDOR

Ha együtt van az egész család, heten ülnek az asztal körül az üllési tanyai iskola igazgatói lakásában. Az ablakból a saját telepítésű barackosra látni, a rózsaszínű ágak szövevénye élesen karcolódik rá a világoskék, hideg márciusi égre. A falon, az asztalon, a padlón, körös-körül a falnak támasztva képek sokasága.

Pályakezdése semmiképpen sem mondható szabályosnak. Tanítói oklevéllel a zsebében, 30 éves korában, már többgyermekes családapaként kopogtatott be egy napon Vinkler László — későbbi mestere — műtermébe, hóna alatt képeivel. Az ő tanácsára és biztatására vállalta azt a cseppet sem egyszerű és könnyű feladatot, amelyet a tanárképző főiskola elvégzése jelentett. De a befektetett munka és erőfeszítés, s a hit az elhivatottságban meghozta gyümölcsét: a tanári diplomát és a művészi alkotómunka előfeltételeként a szilárd alapok lerakását.

Tájaiban, a szétszórt tanyákban és csoportosan vagy magányosan álldogáló fákban is emberi tartalmat; az egyedi tulajdonságokat nem hangsúlyozó, az alakokat általánosan megfogalmazó és ezáltal szimbólummá növelő emberábrázolásaiban a föld, a természet ősi jegyeit keresi. Kezdetben még elidőzve a felszín kínálta szépségeknél, látványnál, némileg a posztimpresszionisták módján — akik nem kerestek látványon túli összefüggéseket —, később azonban egyre súlyosabban, keményebben, mondhatnám úgy is: szikárabban és sürgetőbben keresve és kutatva a felszín alatt rejtőzködő lényeges, nehezebben napfényre kerülő igazságokat.

Aki már járt az üllési tanyavilágban télen — ahogyan én egy kora márciusi, kopogósan hideg napon voltam ott először —, az értheti meg igazán, miért ihleti meg ez a táj oly gyakran s mégis mindig másképpen Fontos Sándort. Hártyásan feszül a vékony jégkéreg az itt-

ott csillogó pocsolyák tetején. A táj kemény és kristályos, messze ellátni benne, a fák ágas-bogas szerkezete meztelenül, leplek nélkül mutatja magát. A ritkásan álló házak, elhagyott tanyák, bedült kerítések, magányosan ágaskodó gémeskútak minden esetlegességüktől megfosztva tárgyilagosan állnak a keményre fagyott utat behalózó, tavalyról itt maradt keréknyomok két oldalán. Acélszürke, fesszesre húzott égbolt zárja le a látóhatárt, messze fekete varjak csapata, röp-tük az egyetlen puhaság a mozdulatlan hallgatásba dermedt délutánban. Fontos kedves évszaka ez, télutó vagy kora tavasz inkább, ilyenkor a legrajzosabb a táj, a finom pasztellszíneket a formák hálója tartja egybe, az a formastruktúra, amely a távolságot és a mélységet, azaz a teret érzékeltetve képeinek is megkülönböztető sajátossága. Szellemében alföldi piktúra ez, de egyben különbözik is attól a hagyományos értelemben vett

tájfestészettől, amelyet az itt élő legjobbak — Tornyai, Koszta — műveltek. Az élet megváltozott ezen a tájon azóta, s jóllehet ennek a felszínén — az olajat kutató fűrótornyokat kivéve — még nem sok jele van, de a mozgás, a fejlődés tendenciája minden kétséget kizáróan egy iparosodó, ősi kézi szerszámokat géppel felcserélő, a technika vívmányai-val élni tudó és akaró életforma felé mutat. S éppen itt van Fontos Sándor munkájának a jelentősége: figyelmét nem évszázti meg a tájat — most is, mint évszázadok óta — megülő csend és látszólagos nyugalom, ő érzi a dolgok mélyén érlelődő újat, s ecsetjével félig ösztönösen a jövőndőt kutatja, ezért feszülnek a képein belüli erővonalak mint az acélhuzalok, mint az itt élő nép többre törő akarata.

Aki olyan mértékben él együtt az alföldi parasztsággal mint Fontos Sándor — s ez az ő esetében valóban nem frázis, hiszen maga is „tanyai ember”, szobájában villany helyett ma is petróleumlámpa ég —, azt nemcsak ennek a világnak látható és megfesthető jelenségei, de a szokások, az emberi magatartás formái és változatai is foglalkoztatják.

A VÁGH-WEIMANN FESTŐCSALÁD SZEGEDEN

A Múcsarnok és a Kulturális Kapcsolatok Intézetének rendezésében az év nyarán az Ernst Múzeumban sikeres kiállítás zajlott le. A harmincas évek elején itthonról Franciaországba költözött Maurice és Nándor Vágh-Weimann festőművészek — valamint André Vágh, Maurice fiának — képeit érdeklődéstől kísérve mutatták be. A látlat megnyitására a dél-franciaországi Aix-en-Provence-ban — Cézanne egykori pátriájában — letelepült magyar származású Vágh-Weimann festőcsalád Budapestre látogatott. A hetven körüli művésztestvérpár az eltelt évtizedek során szép karriert futott be. Számos önálló kiállításuk volt Európában és az USA-ban. Festményeik legjelentősebbjei — állami vásárlások révén — különböző országok múzeumaiba kerültek. De alkotásaik megtalálhatók a magyar közgyűjteményekben is. Az expresszionista festészeti irányzatnak mindketten jelentős képviselői. Munkásságuk elismeréseként a Francia Művészeti és Irodalmi Rend lovagjai közé választották őket.

A francia katalógusokban és művészeti lexikonokban kiemelkedő helyet elfoglaló Vágh-Weimann fivéreket helyi művészettörténeti szempontból is számon kell tartanunk. Ugyanis a húszas

Halottsirató című képén, ahol a bizánci ikonokra emlékeztető merev arcú sirató-asszonyok mint fekete varjak ülnek körül az eltávozottat, a halottas ággal átellenben kártyázó férfiak csoportjával az élet folyamatosságát, a közömbösen továbbzajló mindennapokat jeleníti meg. Legutóbbi képein a népballadákban megfogalmazott, de még ma is ható társadalmi problémák is megjelennek: Kádár Kata történetét a képi megjelenítés mellett még idézett szövegrészekkel is hangsúlyozza.

„Jellemző rá az alkotás bősége és komolysága” — mondotta róla Vinkler László egyik kiállításának megnyitó beszédében.

S ennek a szerényen magabiztos, a föld termőerejét, a lét megújuló bőségét a tudat kontrolljával, az értelem felelősségével átfogó művésznak jellemzésére hadd idézzem Ady Endre sorait:

*A Nyár, a Nyár nem álmodik,
Kaszál, dalol és nem rohan
Erősen, biztosan arat,
Forrón és boldogan.*

KULKA ESZTER

évek végén Szegeden kiállítást rendeztek, továbbá Móra Ferencsel és Juhász Gyulával barátságban állottak, akikről Maurice Vágh-Weimann egy-egy jellemző portrét is festett. Ezeket a tőle és Nándor fivérével való tájképekkel együtt a szegedi múzeum őrzi. A közel négy évtizede Franciaországba szakadt és ott neves mesterekké lett Vágh-Weimann testvérek szeretettel gondolnak vissza a Tisza-parti városban töltött fiatalkori éveikre. Jól tükröződik ez Maurice Vágh-Weimann alábbi emlékező sorai-ból is, melyet a kiváló művész — kérésünkre — mostanában vetett papírra.

*

„Több éves vidéki zarándoklás után — írja Maurice Vágh-Weimann — 1926-ban, egy őszi napon jöttem Szegedre. Móra Ferenc akkor már híres író és múzeumigazgató volt. Az ő személye vonzott engem ide. Betegen, fáradtan, életuntan jutottam eléje. Gondolván azt, hogy egy ilyen nagy író mint ember is nagy, jó és nemes lehet. Nem is csalódtam. Szegedi múzeumi irodájában kedvesen és közvetlenül fogadott. Az első beszélgetés után meghívott magukhoz. Feleségét, lányát, vejét és unokáját, a